

Naujienlaiškis

LEADELL

Balčiūnas & Grajauskas

Birželis

2019 m. birželis

„Privalomi reikalavimai tikrųjų naudos gavėjų atskleidimui Baltijos šalyse – terminai, procedūros, problemos”

1. TIKRŲJŲ NAUDOS GAVĖJŲ REGULIAVIMAS

Tobulėjant technologijoms ir modernėjant mokėjimų rinkai, kuriasi vis daugiau finansinių technologijų bendrovių. Plečiasi ne tik rinka, bet taip pat auga ir teisinių reikalavimų, susijusių su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija, kiekis. Dėl to bendrovės ir jų vadovai susiduria su problemomis ir aukštais reikalavimais, įgyvendindami teisės aktus.

Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba priėmė Direktyvą (ES) 2015/849 (toliau – IV direktyva arba Kovos su pinigų plovimu direktyva). Šis Europos Sąjungos teisės aktas įpareigoja valstybes nares sukurti Tikrųjų savininkų (toliau - TS) nustatymo procedūrą. Ši direktyva nustatė reikalavimus klientų ir tikrųjų savininkų tapatybės nustatymo procesui, o taip pat numatė klientų rizikos įvertinimo ir prevencinių priemonių taikymą.

2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba priėmė Direktyvą (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos (toliau – V direktyva). Šioje, penktojoje direktyvoje, skirtoje kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu, numatomi papildomi reikalavimai įpareigotiesiems subjektams ir privalomi reikalavimai virtualiųjų valiutų keitimo paslaugų teikėjams.

Šiame LEADELL naujienlaiškyje mes pateiksime Europos direktyvų, reglamentuojančių pranešimą apie TS, įgyvendinimo kiekvienoje Baltijos valstybėje -

Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje - apžvalgą, o po to jungtinę analizę.

2. BENDRASIS REGULIAVIMAS

Pagal Kovos su pinigų plovimu direktyvą, TS reiškia bet koki fizinį asmenį, kuris tiesiogiai arba netiesiogiai valdo daugiau nei 25 procentus bendrovės balsų. Jei, išnaudojus visas įmanomas priemones ir nesant pagrindo įtarimams, joks asmuo negali būti nustatomas kaip TS arba jei yra kokių nors abejonių dėl to, ar nustatytasis asmuo iš tiesų yra TS, tuomet TS yra laikomas tas fizinis asmuo, kuris užima vyresniojo vadovo pareigas. Nepaisant šio bendrojo reguliavimo, valstybėse narėse pastebimi skirtumai nustatant, kuris ir kurio juridinio asmens vadovas turėtų būti vadinamas TS.

Įgyvendinant Kovos su pinigų plovimu direktyvą, Baltijos valstybių juridiniai asmenys privalo nurodyti šią informaciją apie TS: a) vardą ir pavardę; b) asmens kodą; c) gimimo datą ir valstybę, kuri išdavė asmens tapatybės kortelę¹; e) gavėjo turimų naudos teisių pobūdį.

3. ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pakeitimai, įgyvendinantys Kovos su pinigų plovimu direktyvos nuostatas. Analizuojant Lietuvos kovos su pinigų plovimu įstatymą akivaizdu, jog Lietuva pasirinko griežtąjį Kovos su pinigų plovimu direktyvos įgyvendinimo kelią.

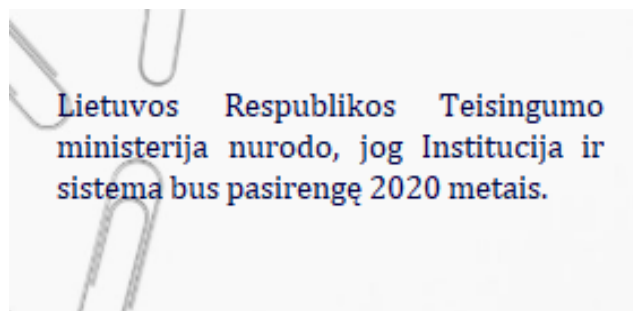
3.1 REIKALAUJAMI DUOMENYS IR TERMINAI

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujausiems Kovos su pinigų plovimu įstatymo pakeitimams, juridiniai asmenys privalo saugoti informaciją apie TS. Lietuvoje juridiniai asmenys yra įpareigoti pateikti informaciją apie TS Lietuvos Registrų centro Juridinių asmenų dalyvių informacinei sistemai (toliau – Institucija). Šie duomenys privalo būti pateikiami per 10 dienų nuo pakeitimo.

Būtina pastebėti, jog šiai dienai aukščiau minimų duomenų pateikimo Institucijai sistema ir administracinės procedūros nėra tinkamai dokumentuotos. Juridiniai asmenys privalo saugoti aukščiau minimus duomenis apie TS ir kai bus sukurta

¹ Pagal Latvijos teisės aktus, gimimo datą ir valstybę, išdavusią asmens tapatybės kortelę, būtina nurodyti tik tuomet, kai asmenys neturi asmens kodo.

nacionalinė duomenų sistema, bendrovės turės pateikti šiuos duomenis tvarkytojui.

Kaip paminėta aukščiau, Lietuva pasirinko griežtąjį Kovos su pinigų plovimu direktyvos įgyvendinimo kelią². Šiandien mes galime stebėti griežtojo kelio įgyvendinimą, nes pagal teisinių reglamentų, kurie turi įsigalioti, projektus, juridiniai asmenys turės pateikti ne tik reikalaujamus duomenis apie TS, bet ir informaciją apie visus juridinius asmenis, esančius tarp galutinio akcininko, fizinio asmens, ir Lietuvos juridinio asmens. Tai reiškia, jog bendrovės Registrų centrui turės pateikti duomenis apie visą valdymo struktūrą iki galutinio TS arba pagrindinio tikrojo savininko (PTS).

Tai nėra vienintelė prievolė. Bendrovės turės pagrįsti pateikiamą informaciją. Jei juridinio asmens valdymo struktūra išeina už Lietuvos ribų, tai reiškia, jog bendrovė turės gauti išrašus iš užsienio valstybinių registrų ir šie išrašai turės būti įteisinti. Be to, PTS valdomų bendrovių išrašai turės būti išversti į lietuvių kalbą. Bendrovės taip pat gali susidurti su problemomis ir susilaukti sankcijų dėl nežinojimo kas yra jų motininės bendrovės TS ir PTS.

Beveik visos bendrovės turės pateikti reikalaujamus duomenis valdytojui. Išimtis taikoma tik toms bendrovėms, kurių vienintelis akcininkas yra valstybė arba savivaldybė, bei toms bendrovėms, kurių akcijomis prekiaujama reguliuojamose rinkose.

3.2. SANKCIJOS

Baudos už duomenų apie galutinius naudos gavėjus nepateikimą nurodytos Administracinių nusižengimų kodekse, tačiau ir kiti įstatymai numato sankcijas už su tuo susijusius nusižengimus.

Tiesioginės sankcijos:

- Už nustatytų reikalavimų nesilaikymą bendrovės vadovas gali būti baudžiamas bauda nuo 2000 iki 3500 eurų, o už pakartotinį nusižengimą bauda gali siekti nuo 3500 iki 5800 eurų. Juridinis asmuo už nustatytų

reikalavimų nesilaikymą gali būti baudžiamas 1800 eurų bauda, o už pakartotinį nusižengimą bauda gali siekti nuo 1500 iki 5200 eurų;

- Jei priežiūros institucija nusprendžia, jog pateikti duomenys yra neteisingi, arba jei juridinis asmuo nepateikia duomenų apie TS, sankcijos bendrovės vadovui gali siekti iki 1450 eurų.

Be to, gali būti taikomos ir kitos netiesioginės sankcijos. Jei juridinio asmens vadovui paskiriama bauda viršija 1500 eurų, pagal Lietuvos įstatymus tokia bendrovė vieneriems metams įtraukiama į nepatikimų mokesčių mokėtojų sąrašą, kas gali sukelti kitokių nepatogumų. Pavyzdžiui, bendrovė gali būti išbraukiama iš viešųjų pirkimų procedūrų. Be to, notarai gali atsisakyti dirbti su asmeniu, nepateikusių duomenų apie TS.

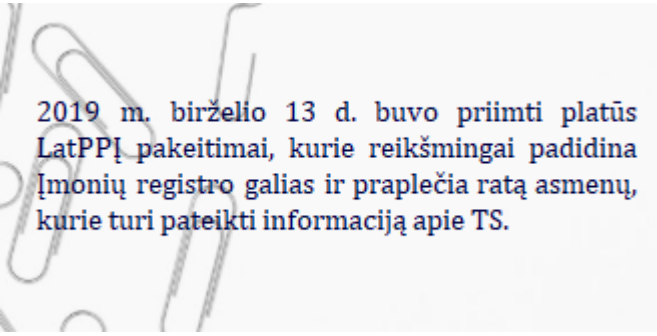
Pagal Lietuvos įstatymus, pagrindinės priežiūros institucijos yra Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba ir Lietuvos bankas. Jei duomenų apie TS nepateikimas būtų susietas su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu, atsakomybė būtų kur kas griežtesnė. Lietuvos Respublikos Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme numatomos be galo griežtos sankcijos bendrovėms ir jų vadovams. Pavyzdžiui, finansinė institucija už šio įstatymo pažeidimus gali būti baudžiama bauda, sudarančia nuo 0,5 iki 5 procentų metinių pajamų. O už rimtus ar pakartotinius pažeidimus finansinė institucija galėtų susilaukti baudos, siekiančios iki 10 procentų visų metinių pajamų, arba nuo 2000 iki 5100000 eurų. Finansinės institucijos vadovui arba jos dalyviui už sistemingus pažeidimus ar rimtus nusižengimus galėtų būti taikomos sankcijos nuo 2000 iki 5100000 eurų.

Be to, jei duomenų apie TS arba PTS nepateikimas siejamas su pinigų plovimu ar teroristų finansavimu, jam gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse numatoma iki 10 metų įkalinimo bausmė tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims. Baudžiamoji atsakomybė taip pat taikoma turtui, įsigytam iš baudžiamos veikos, o sankcijos gali siekti iki 4 metų įkalinimo.

4. ĮGYVENDINIMAS LATVIJOJE

2017 m. lapkričio 9 d. įsigaliojo Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo, toliau vadinamo LatPPI, pakeitimai, kurie numato, kad nuo 2017 m. gruodžio 1 d. visi Įmonių registre įregistruoti juridiniai asmenys, išskyrus įstatymuose numatytas išimtis, privalo pateikti informaciją apie TS.

² Būtina pažymėti, jog Latvija pasirinko labai panašų Kovos su pinigų plovimu direktyvos įgyvendinimo kelią.

2019 m. birželio 13 d. buvo priimti platūs LatPPĮ pakeitimai, kurie reikšmingai padidina Įmonių registro galias ir praplečia ratą asmenų, kurie turi pateikti informaciją apie TS.

4.1. REIKALAUJAMI DUOMENYS IR TERMINAI

Pagal Latvijos įstatymus, juridinis asmuo privalo rinkti ir saugoti aukščiau minimą informaciją apie TS. Be to, taip pat reikalaujama nurodyti akcininko, nario ar savininko, per kurį juridinis asmuo yra valdomas, vardą, pavardę ir asmens kodą, o taip pat gyvenamąją šalį, pilietybę ir juridinio asmens valdymo būdą. Asmenims, neturintiems asmens kodo, taip pat reikalaujama nurodyti gimimo dieną, mėnesį ir metus, dokumento numerį ir išdavimo datą, valstybę bei dokumentą išdavusią instituciją. Juridiniai asmenys turi pateikti ne tik reikalaujamus duomenis apie TS, bet ir informaciją apie visus kitus juridinius asmenis, esančius tarp galutinio akcininko, fizinio asmens, ir Latvijos juridinio asmens.

Latvijoje įregistruotas juridinis asmuo privalo pateikti aukščiau nurodytą informaciją apie TS Įmonių registruui nedelsiant, bet ne vėliau, kaip per 14 dienų nuo atitinkamos informacijos sužinojimo.

Seimas (Latvijos Parlamentas) neseniai priėmė pataisas, kurios suteikia Įmonių registruui teisę reikalauti juridinio asmens valdymo dokumentuoto pagrindimo, o taip pat dokumentų, patvirtinančių informaciją apie TS tapatybę. Todėl Įmonių registras galės efektyviau įvertinti pateikiamos informacijos teisingumą ir tinkamumą, o taip pat įvertinti juridinių asmenų TS riziką.

Pagal aukščiau nurodytas įstatymo pataisas, informaciją apie TS taip pat turi pateikti užsienio bendrovių atstovybės, nuolatinės atstovybės ir filialai. Jeigu juridinis asmuo nurodo, jog neįmanoma nustatyti jokio TS, tai turi būti pažymima pareiškime, kartu nurodant ir priežastis.

4.2. SANKCIJOS

Jei Įmonių registruui nepateikiama informacija apie TS, gali būti išsiunčiamas įspėjimas arba paskiriama bauda nuo 70 iki 100 eurų. Be to, Baudžiamasis įstatymas taip pat numato baudžiamąją atsakomybę už klaidingos informacijos pateikimą valstybinei institucijai ir už tai

gali būti baudžiama laikinu laisvės atėmimu, priverstiniais darbais ar finansine bauda.

Asmuo, kuris nepateikia informacijos arba sąmoningai pateikia klaidingą informaciją fiziniam arba juridiniam asmeniui, kuris nėra valstybės institucija ir kuris pagal įstatymus turi teisę reikalauti informacijos apie TS, baudžiamas laisvės atėmimu iki vienerių metų arba laikinu laisvės atėmimu, priverstiniais darbais ar bauda.

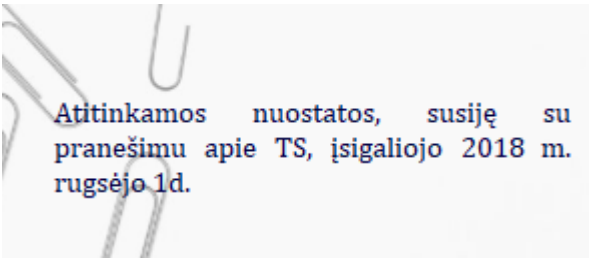
Pagal neseniai priimtas Baudžiamojo įstatymo pataisas buvo numatyta griežtesnė atsakomybė už informacijos nepateikimą arba sąmoningą klaidingos informacijos pateikimą, įskaitant įkalinimą iki dviejų metų. Šios pataisos bus taikomos tiek tais atvejais, kai informacija nepateikiama arba kai pateikiama klaidinga informacija valstybės institucijoms ar kitiems juridiniams asmenims, kuriems įstatymai numato teisę reikalauti informacijos apie TS.

Jei bendrovė nepateikia Įmonių registro reikalaujamos informacijos ar dokumentų, tokiu atveju bendrovės veikla privalo būti nutraukiama.

Komercinių bendrovių atveju, atsakomybė už šio reglamento nevykdymą taip pat gali būti taikoma ir bendrovės valdybai. Sankcijos valdybai gali būti taikomos, jei bendrovė patiria nuostolių ir jei valdybai nepavyksta įrodyti, kad ji veikė tinkamai ir rūpestingai.

5. ĮGYVENDINIMAS ESTIJOJE

2017 m. spalio 26 d. Estijos Parlamentas priėmė „naująjį“ Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos aktą (toliau – EstPPA). Remiantis akto paaiškinimu, naujojo įstatymo priėmimo priežastis buvo poreikis įgyvendinti IV direktyvą bei tuometinio V direktyvos projekto principus. EstPPA įsigaliojo 2017 m. lapkričio 27 d., tuo tarpu atitinkamos nuostatos, susiję su pranešimu apie TS, įsigaliojo 2018 m. rugsėjo 1 d.

Atitinkamos nuostatos, susiję su pranešimu apie TS, įsigaliojo 2018 m. rugsėjo 1d.

5.1. REIKALAUJAMI DUOMENYS IR TERMINAI

Pagal EstPPA, TS bendroji sąvoka ir reikalaujama informacija apie TS panaši į aukščiau minimą informaciją, kuri išdėstyta Kovos su pinigų plovimu direktyvoje.

EstPPA reikalauja, kad juridinis asmuo rinktų ir saugotų duomenis apie savo TS, įskaitant informaciją apie nuosavybės teisę ar bendrovės valdymo pobūdį. Privataus juridinio asmens valdyba saugo TS duomenis Komerciniame registre.

Prievolė pateikti duomenis apie TS netaikoma butų savininkams, statybos asociacijoms, bendrovėms ir tam tikriems ribotos atsakomybės fondams.

Pasikeitus pateiktiems duomenims, bendrovė, ne pelno asociacija ar fondas privalo pateikti naujus duomenis per komercinio registro informacinę sistemą ne vėliau kaip per 30 dienų nuo sužinojimo apie pasikeitusius duomenis dienos.

5.2. SANKCIJOS

Pagal EstPPA, kai privataus juridinio asmens akcininkas ar narys nepateikia duomenų apie tikrąjį savininką arba nepraneša apie tokių duomenų pasikeitimus arba sąmoningai pateikia klaidingus duomenis, dėl ko negalima taikyti reikiamų priemonių TS nustatymui, jam gali būti taikoma iki 1200 eurų bauda. Jei tą pačią veiką atlieka juridinis asmuo, jam taikoma iki 32000 eurų bauda.

Reikalaujamų duomenų apie TS nepateikimas Estijoje nelaikomas nusikaltimu. Tačiau Estija įgyvendino taip vadinamąją VI direktyvą (2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1673 dėl kovos su pinigų plovimu baudžiamosiomis teisės priemonėmis).

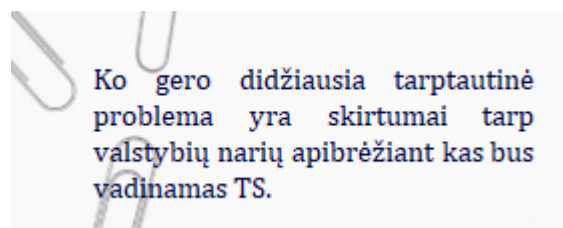
6. PRIVALUMAI IR GALIMOS PROBLEMOS

Kalbant apie aptarto reglamento dėl kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu įgyvendinimą, mes matome tiek teigiamų dalykų, tiek ir tam tikrų probleminių aspektų.

Iš vienos pusės, turint teisingą duomenų bazę, registrai galėtų tapti galingu pinigų plovimo prevencijos įrankiu. Turint patikimus duomenis, jie galėtų pasitarnauti kaip žinių apie klientus pagrindas. Be to, santykiečiai tarp juridinių asmenų ir finansinių institucijų galėtų palengvėti, nes bankai ir kitos finansinės institucijos turės prieigą prie duomenų apie TS, pateikiamų viešuosiuose registruose, todėl kai kuriais atvejais juridiniams asmenims gali nebereikėti dar kartą pateikti tų pačių duomenų (nors kai kuriais atvejais bankai reikalauja atnaujintose ir patikslintose informacijos). Galima būtų ginčytis, ar prievolė pranešti apie TS kiek nors supaprastino įvairių rinkos žaidėjų prievolių vykdymą. Pavyzdžiui, pagal EstPPA, įpareigotieji

asmens (t.y. įvairūs žaidėjai rinkoje) privalo taikyti ir šias išsamaus patikrinimo priemones: nustatyti tikrųjų savininkų tapatybę ir, jų tapatybės patikrinimo tikslais, imtis priemonių ta apimtimi, kuri leistų įpareigotajam asmeniui įsitikinti, kad jis žino kas yra tikrasis savininkas ir supranta kliento ar asmens, dalyvaujančio atsitiktiniame sandoryje, nuosavybės bei valdymo struktūrą. Jei valdyba įvykdo savo prievolę nustatyti TS tapatybę ir įregistruoti ją Komerciniame registre, tai supaprastina išsamaus patikrinimo prievolės vykdymą kitiems.

Iš kitos pusės, reglamentas turi ir praktinių problemų.

Kaip jau minėta aukščiau, pagal Kovos su pinigų plovimu direktyvą, TS reiškia bet kokią fizinį asmenį, kuris tiesiogiai arba netiesiogiai valdo daugiau nei 25 procentus bendrovės balsų. Jei, išnaudojus visas įmanomas priemones ir nesant pagrindo įtarimams, joks asmuo negali būti nustatomas kaip TS arba jei yra kokių nors abejonių dėl to, ar nustatytasis asmuo iš tiesų yra TS, tuomet TS yra laikomas tas fizinis asmuo, kuris užima vyresniojo vadovo pareigas. Svarbu pastebėti, kad valstybėse narėse pastebimi skirtumai apibrėžiant kuris juridinio asmens vadovas turėtų būti vadinamas TS. Tai reiškia, jog vienose valstybėse narėse reikia nurodyti paties juridinio asmens vadovą (pvz., juridinio asmens valdybos narį) (Estijoje, Latvijoje), o kitose valstybėse (Lietuvoje) – akcininkų vadovas turėtų būti įregistruotas kaip TS. Tai gali sukelti nepatogumų įvardijant motininės bendrovės TS.

Taip pat, kita šiuo atveju kylanti problema, jei numatytas suregulavimas Lietuvoje nesikeis, yra tai, jog Lietuvos juridiniai asmenys turės pateikti informaciją duomenų tvarkytojui ne tik apie pagrindinį tikrąjį savininką (PTS) kaip fizinį asmenį, bet ir apie visą juridinių asmenų grandinės struktūrą. Jei juridinių asmenų grupė peržengia Lietuvos sieną arba jei juridinio asmens struktūra sudėtinga, tuomet gali kilti problemų nustatant TS (arba PTS) ir pateikiant dokumentus duomenų tvarkytojui.

Be to, Estijoje šiuo metu vyraujantis šio įstatymo aiškinimas yra dar absurdiškesnis valstybei ar miestui priklausančios bendrovės atveju. Pagal Finansų ministerijos išleistas gaires, tokiu atveju atitinkamas ministras arba meras turi būti įregistruotas kaip TS. Gairės neleidžia įregistruoti valstybės ar miesto. Tačiau

juk yra aišku, kad ministras arba meras nėra tas asmuo, kuris iš tiesų gauna naudos iš valstybei ar miestui priklausančios bendrovės. Todėl dabartinis reguliavimas yra beprasmiškas.

Sunkumų gali iškilti ir kitose situacijose. Pavyzdžiui, pagal Estijos įstatymus vyresniojo vadovo pareigas užimantis fizinis asmuo laikomas TS. Sutinkamai su gairėmis, tai reiškia, kad valdančiosios bendrovės valdybos nariai turi būti įregistruoti kaip TS. Tai sukelia praktinių problemų. Pirmiausia, atsižvelgiant į tai, kad vietinės valdybos nariai gali nežinoti apie aukštesnės struktūros vadovybės pasikeitimus, tokie perduoti duomenys gali būti neteisingi. Be to, inter alia, Estijos teisingumo kancleris įtikinėjo, jog tokia išvada uždeda neproporcingą administracinę naštą vietos bendrovei (ypatingai atsižvelgiant į tai, kad valdymo struktūros valstybėse narėse gali reikšmingai skirtis). Mūsų manymu, tokia administracinė našta būtų pateisinama, jei pabaigoje būtų nustatomas faktinis TS (kaip įprastai būna). Tačiau, juk yra aišku, kad (pagrindinės) motininės bendrovės valdybos nariai nėra faktiniai TS. Atsižvelgiant į tai, nėra prasmės uždėti tokią tiriamąją naštą vietos valdybos nariams. Būtų kur kas prasmingiau įregistruoti vietos valdybos narius kaip TS tuo atveju, kai faktinis valdantysis fizinis asmuo negali būti nustatomas. Kiek mums yra žinoma, šis pastarasis aiškinimas buvo priimtas daugelyje kitų ES valstybių narių. Dar geresnis sprendimas būtų konstatuoti, jog TS negali būti nustatomi, tuomet vardai nesukeltų jokios painiavos.

7. SANTRAUKA

Kaip matome, tarptautiniame kovos su pinigų plovimu reguliavime yra daug neatitikimų ir skirtumų, o reikalavimų nesilaikymas gali iššaukti labai griežtas sankcijas, todėl verta įgaliotosioms institucijoms rūpestingai pateikti visus reikiamus duomenis, susijusius su tikraisiais savininkais, bei atlikti išsamią išankstinę duomenų, kurie bus pateikiami, analizę.